

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ПОШИРЕННЯ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ НАПІВФОРМАЛЬНИХ ПРАВИЛ

THE IMPACT OF CORRUPTION ON THE SPREAD OF THE PRACTICE OF APPLYING SEMI-FORMAL RULES

Визначено, що причиною виникнення як напівформальних правил, так й корупції є наявність широких дискреційних повноважень чиновників. Виявлено, що зловживання чиновниками напівформальними правилами для надання корупційних послуг не позначається на ефективності напівформальних правил. Показано, що експлуатація напівформальних правил для надання корупційних послуг є можливою тільки за умови виконання двох вимог: наявності дискреційних повноважень та наявності надлишкової кількості клієнтів необхідних для виконання вимог відповідних напівформальних правил. Доведено, що мінімізація дискреційних повноважень чиновників всіх рівнів ієрархічної структури бюрократичного апарату, є недоцільною через складність практичної реалізації подібного заходу. В той же час, найбільша ефективність вибіркового обмеження дискреційних повноважень чиновників, спостерігається у випадку обмеження дискреційних повноважень чиновників вищого рівня.

Ключові слова: напівформальні правила, корупція, транзакційні витрати, дискреційні повноваження, ефективність.

It has been determined that the cause of the emergence and spread of both semi-formal rules and corruption is the presence of broad discretionary powers of officials, provided for by ineffective current formal rules. The presence of common causes, in turn, determines both the coexistence of both of them and the presence of their mutual influence. It has been found that the abuse of semi-formal rules by officials to provide corrupt services does not affect the effectiveness of semi-formal rules. The latter is due to the fact that the official who initiates the adoption of semi-formal rules faces a low level of costs of measuring the degree of compliance with the established rules and has the ability to quickly apply sanctions to their violators. It is shown that, unlike other manifestations of corruption, the exploitation of semi-formal rules for the provision of corrupt services is possible only if two main requirements are met: the availability of sufficient discretionary powers of the official of a given level and the availability of an excess number of clients necessary to fulfill the requirements of the relevant semi-formal rules. Which significantly limits the possibilities of the official to provide corrupt services in the case of exploitation of semi-formal rules. It is also shown that the only consequence of the spread of semi-formal corruption is the redistribution of the burden of additional transaction costs of bureaucratic procedures, determined by the relevant semi-formal rules, between clients. It is proven that minimizing the discretionary powers of officials at all levels of the hierarchical structure of the bureaucratic apparatus, as a measure to prevent both of these negative phenomena, is impractical due to the complexity of the practical implementation of such a measure and the reduction of the readiness of the country's administrative system to new challenges not foreseen by the current formal rules. At the same time, the greatest effectiveness of selective restrictions on the discretionary powers of officials will be observed in the case of restrictions on the discretionary powers of higher-level officials.

Key words: : semi-formal rules, corruption, transaction costs, discretionary power, efficiency.

УДК 330.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.19-55>

Король С.Ю.

аспірант,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»

Korol Serhii

State University «Uzhhorod National
University»

Постановка проблеми. В сучасному суспільстві корупція справедливо розглядається як одне з найбільш небезпечних явищ, що здатне суттєво позначитися на багатьох економічних та соціальних аспектах життя країни. Внаслідок цього в суспільстві формується не лише нульова толерантність до даного явища, але й також виникає запит на розробку та запровадження ефективних заходів протидії корупції та попередження її виникнення у майбутньому. Проте особливістю сучасного стану речей є те, що корупція вже не є окремим негативним явищем, що потребує певних зусиль для його усунення. Сьогодні корупція супроводжує та активно взаємодіє з багатьма іншими небезпечними явищами та суттєво посилює їх негативні наслідки, що робить корупцію ще більш небезпечним явищем, та одночасно змушує шукати комплексні заходи щодо боротьби як з самою корупцією, так і з відповідними супутніми явищами. Одною з таких небезпечних актуальних проблем, що має причини виникнення та поширення подібні до тих, що сприяють поширенню

корупції, є проблема поширення напівформальних правил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здатність корупції здійснювати негативний вплив на широке коло проблем знаходить своє відображення також й у широкій тематиці досліджень присвячених корупції. Адже, окрім значної кількості досліджень, що присвячені загальним проблемам існування корупції та боротьби з нею (Zhao Z., Zhang Y., Huang T. et al. [1]; Podobnik B., Zimmermann K.F., Medvidović L. [2]; Purnamasari P., Hartanto R., Susandy G. et al. [3]; Corrado G., Corrado L., Marazzi F. [4]; dos Santos E.G., Barrichello A., Morano R.S. [5]; Paranata A. [6]), що року збільшується кількість досліджень присвячених дослідженню впливу корупції на найрізноманітніші проблеми економічного та суспільного життя суспільства. Так, наприклад, до уваги дослідників потрапляють такі проблеми, як: вплив поширення корупції на підприємництво в країнах з різним рівнем економічного розвитку (Motoki F.Y.S., Mainardes E.W., Tejada J. [7]), вплив

корупції на ринок робочої сили (Sharma S., Mishra R.K. [8]), зв'язок між сприйняттям корупції та податковою мораллю (Iddrisu A.M. [9]), вплив корупції на процес прийняття ризиків фірмами (Nguyen, T., Tran, Q., Nguyen Thi Q. et al. [10]), корупція у сфері державних закупівель у країнах, що розвиваються (Arguee R., Kanyoke E.A., Addey G.B. et al. [11]), взаємозв'язок між корупцією, гендерною різноманітністю у командах вищого керівництва та ефективністю фірм (Phan A., Inouye T., Hayashi K. [12]) та ін. Але попри надзвичайно широке коло проблем пов'язаних з існуванням корупції, що висвітлюються в багатьох дослідженнях, й досі недостатньо вивченою залишається проблема впливу корупції на працездатність напівформальних правил.

Постановка завдання. Метою цієї статті є вивчення впливу корупції на поширення практики застосування напівформальних правил та визначення заходів попередження даних негативних явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Широке дистанційне повноваження є безпосередньою причиною виникнення та поширення напівформальних правил [13], що за своїми ознаками займають проміжне місце між формальними та неформальними правилами. Так, подібно до неформальних прал, напівформальні правила не мають закріплення в жодних офіційних документах [14], проте, подібно до формальних правил, є чітко сформульованими та передбачають чіткі санкції для їх порушників. Проте, головною особливістю напівформальних правил є те, що данні правила запроваджуються для досягнення мети лише однієї особи – чиновника, що обіймає достатньо високу посаду та має достатні дискреційні повноваження для того щоб змусити своїх підлеглих суворо дотримуватися норм запроваджених ним напівформальних правил. Іншою, важливою особливістю напівформальних правил є їх локальність: в більшості випадків, дія напівформальних правил обмежується лише межами тієї установи в якій вони були прийняті, що суттєво полегшує чиновнику-ініціатору прийняття даних правил контроль за їх виконанням.

В той же час, ті ж самі широкі дистанційні повноваження, що надаються чиновнику неефективними чинними формальними правилами, є ключовим чинником поширення корупції. Адже для того щоб корупційна угода була укладена, окрім прагнення клієнта зменшити рівень власних трансакційних витрат бюрократичних процедур (що є завищеними внаслідок неефективності чинних формальних правил), у корумпованого чиновника мають бути можливості для надання відповідних корупційних послуг [15]. Останнє, як правило, вимагає наявності у чиновника можливості тлумачити норми чинних формальних правил на

свій власний розсуд, що неможливо без наявності широких дистанційних повноважень [16].

В наслідок подібності причин, необхідних для їх виникнення, обидва явища – напівформальні правила та корупція – можуть виникати одночасно та супроводжувати одне одного. В певній мірі, для чиновника високого рангу, що має достатньо повноважень для запровадження напівформальних правил, зазначені явища є двома альтернативними механізмами зловживання своїми дискреційними повноваженнями, що дозволяють йому досягти бажаних цілей. Проте, як буде показано згодом, для чиновників нижчого рангу дані явища вже не будуть незалежними, адже запровадження напівформальних правил очевидним чином розширює корупційні можливості останніх та сприяє поширенню корупції. Відповідно, напівформальні правила та корупція не просто співіснують одне з одним, а зазнають значного взаємного впливу, що може посилювати їх негативні наслідки для суспільства.

Розглянемо спочатку, як надання чиновниками нижчого рангу корупційних послуг клієнтам з обходу вимог напівформальних правил може вплинути на рівень ефективності останніх.

Вплив корупції на ефективність чинних формальних рамок є очевидним: чим вищим є рівень корумпованості країни, тим нижче рівень ефективності формальних правил [17]. Адже зі зростанням рівня корумпованості все більша частка населення країни буде ухилятися від дотримання їх вимог. Аналогічним буде вплив на рівень ефективності формальних правил й поширення практики застосування напівформальних правил. Виникнувши завдяки вадам чинних формальних правил, напівформальні правила настільки змінюють зміст відповідних формальних правил, що повністю унеможливають досягнення ними початкової мети. Більш складним є питання, чи не стикається чиновник-ініціатор створення напівформальних правил з тією ж проблемою, що й розробники відповідних формальних правил – проблемою втрати ефективності його правил внаслідок поширення корупції? Тобто, яким чином корупція впливає на ефективність напівформальних правил?

На перший погляд, вплив корупції на ефективність напівформальних правил має бути аналогічним тому, що спостерігається у випадку впливу на ефективність формальних правил [18]. Адже у випадку напівформальних правил чиновник низького рангу, внаслідок укладення корупційної угоди, так само надає своєму клієнтові можливість зменшити рівень власних трансакцій розвитку, пов'язаних з певними напівформальними правилами, завдяки наданню дозволу на дотримуватися всіх їх вимог відповідних [19]. Останнє, очевидно, негативно позначається на ефективності відповідних напівформальних правил та ставить під сумнів їх спроможність досягти поставленої мети.

Проте, як зазначалося вище, між формальними та напівформальними правилами існує одна дуже важлива відмінність: напівформальні правила носять виключно локальний характер. Сфера їх дії рідко коли виходить за межі однієї окремої установи. Завдяки цьому, чиновнику-ініціатору прийняття напівформальних правил набагато легше контролювати ступінь дотримання їх вимог його підлеглими та їх клієнтами; та застосувати до порушників передбачені санкції [20]. Крім того, самі санкції, що можуть бути застосовані до порушників напівформальних правил (як чиновників, так й їх клієнтів), також носять неформальний характер. Вони не передбачені жодним формальним правилом та не закріплені в жодному офіційному документі. Їх застосування не вимагає жодних узгоджень чи дотримання правових норм. Тому, виявивши, що запроваджені ним напівформальні правила не працюють належним чином через масове ігнорування їх вимог, чиновник-ініціатор їх прийняття може з легкістю застосувати до порушників весь наявний у нього арсенал впливу, передбачений наданими йому дискреційними повноваженнями.

Очевидно, що зазначені особливості напівформальних правил, діючи подібно до чинників сталості формальних правил [21], здатні суттєво підвищити сталість напівформальних правил. Проте, не менш важливим є й те, що зазначені особливості обмежують також й можливості чиновників нижчого рангу експлуатувати вади напівформальних правил в своїх власних корисливих інтересах, адже надаючи своєму клієнтові, в обмін на хабар, дозвіл не дотримуватися вимог даних напівформальних правил, дрібний чиновник ризикує наразитися на суворі санкції збоку свого керівництва. Проте, незважаючи на наявність надійних механізмів примусу до дотримання вимог напівформальних правил, ризику опортуністичної поведінки чиновників нижчого рангу не скорочуються до нуля. Останнє обумовлено тим, що на відміну від авторів чинних формальних правил, що змушені враховувати як ефективність розроблених ними правил, так й потенційну небезпеку зловживають їх нормами збоку корумпованих чиновників [22, 23]; чиновника-ініціатора прийняття напівформальних правил цікавить виключно те чи буде досягнуто поставлені ним цілі, а не те як вони будуть досягнуті. Тому, якщо зазначені цілі будуть досягненні, чиновник-ініціатор буде поблажливо дивитися на порушення збоку чиновників нижчого рангу, дозволяючи своїм підлеглим також отримувати свою частку вигоди від запроваджених напівформальних правил, одночасно здобуваючи, завдяки цьому, їх прихильність.

Яким же чином чиновники нижчого рангу можуть надавати корупційні послуги своїм клієнтам, не перешкоджаючи досягненню основної мети напівформальних правил?

Ступінь поблажливості чиновника-ініціатора прийняття напівформальних правил до порушників запроваджених ним норм, буде залежати від того чи було досягнуто встановлені ним відповідні цільові показники. Останні можуть мати вигляд певної величини, наприклад, забезпечення надходження певної суми грошей до державного бюджету у вигляді штрафів, чи кількісні, наприклад, залучення певної кількості осіб до участі у «добровільних» заходах. Проте, незалежно від того який саме вигляд мають встановлені цільові показники, імовірність застосування неформальних санкцій, збоку чиновника-ініціатора прийняття відповідних напівформальних правил до їх порушників, буде тим меншою, чим ближче фактичний показник наблизився до цільового показника, встановленого чиновником-ініціатором.

Так, наприклад, керівництвом певної контролюючої установи може бути встановлено певне напівформальне правило відповідно до якого дрібні чиновники що безпосередньо здійснюють перевірки, мають виявляти щомісяця певну кількість порушників; надаючи при цьому негласно дозвіл дрібним чиновникам на перевищення своїх повноважень (наприклад встановлювати такі терміни в які клієнт просто не зможе виконати вимоги формальних правил і автоматично виявиться порушником). Для клієнтів, що мають зіткнутися з даними напівформальними правилами, їх запровадження означатиме зростання рівня їх трансакційних витрат бюрократичних процедур на величину передбачених за це штрафів [24]. Очевидно, що зростання рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур стимулюватиме клієнтів до пошуків шляхів мінімізації відповідних трансакційних витрат, втому числі, й за допомогою укладання корупційних угод з дрібними чиновниками даної установи. В даному випадку, корупційна угода передбачатиме сплату корумпованому дрібному чиновнику хабара за те, що останній заплющить очі на «порушення» клієнтом встановлених стислих термінів виконання вимог чинних формальних правил, завдяки чому клієнт не муситиме сплачувати штрафи за штучно створені порушення.

Внаслідок цього, у чиновників нижчого рангу, з одного боку, з'являється можливість для надання корупційних послуг, щодо не накладання штрафів за штучно створені порушення, а з іншого боку, вони ризикують отримати покарання від вищого керівництва (у вигляді позбавлення премії чи, навіть, звільнення з посади) якщо цільовий показник не буде досягнуто. В зазначених умовах рішення чиновника нижчого рангу щодо надання напівформальних корупційних послуг буде залежати не лише від суми хабара, але й від імовірності накладення санкцій збоку вищого керівництва, що запровадило відповідні напівформальні правила. Імовірність же останніх буде скорочуватися по

мірі того, як фактичні показники будуть наближатися до встановлених цільових показників. І тільки після їх досягнення, дрібний чиновник може безперешкодно використовувати запроваджені напівформальні правила у власних корисливих цілях.

Таким чином, у чиновників нижчого рангу, можливість укладання напівформальних корупційних угод з'являється лише тоді, коли кількість клієнтів, що підпадають під дію відповідного напівформального правила перевищує ту мінімальну кількість, що є необхідною для досягнення встановленого керівництвом цільового показника. Адже, лише в даному випадку, дрібні чиновники виявляються спроможними одночасно досягти відповідного цільового показника та, не викликаючи незадоволення вищого керівництва, надавати своїм клієнтам напівформальні корупційні послуги, щодо недотримання даних напівформальних правил.

Таким чином, можна бачити, що для чиновника-ініціатора запровадження напівформальних правил існування напівформальної корупції не несе жодних загроз, з точки зору можливості досягнення поставлених ним цілей. Розглянемо далі, які ж наслідки матиме поширення напівформальної корупції для суспільства?

Для відповіді на це питання, порівняємо наслідки запровадження напівформальних правил за відсутності напівформальної корупції та за умови її поширення. В першому випадку, коли всі чиновники нижчого рангу суворо дотримуються вимог запроваджених напівформальних правил, всі клієнти, що підпадають під їх дію, будуть в однаковій мірі нести весь тягар трансакційних витрат, пов'язаних з їх проходженням [25]. У випадку ж поширення напівформальної корупції, певна частина клієнтів (а саме різниця між загальною кількістю клієнтів, що підпадає під дію відповідних напівформальних правил та мінімальною кількістю клієнтів, що необхідна для досягнення встановлених керівництвом цільових показників) зможе зменшити рівень додаткових трансакційних витрат бюрократичних процедур завдяки укладанню напівформальної корупційної угоди.

Тобто, поширення напівформальної корупції жодним чином не зменшує, для суспільства, тяжкість негативних наслідків запровадження напівформальних правил. Адже, незалежно від наявності напівформальної корупції, чиновник-ініціатор запровадження напівформальних правил зможе досягти бажаного, оскільки встановлені ним цільові показники будуть виконані в обох випадках. Єдина відмінність, у випадку з поширенням напівформальної корупції полягає в тому, що частина додаткових трансакційних витрат бюрократичних процедур перерозподіляється на користь дрібних корумпованих чиновників у вигляді хабарів. Тому для суспільства єдиним наслідком укладання розглянутої корупційної угоди буде перерозподіл

тягаря виконання вимог відповідних напівформальних правил.

Таким чином, корупція не лише не загрожує існуванню напівформальних правил, але й посилює їх негативні соціально-економічні наслідки для суспільства. З огляду на це, є цілком очевидним, що під час інституційних реформ належна увага має приділятися не тільки недопущенню створення умов сприятливих для поширення практики формування напівформальних правил, але й також недопущенню створення умов для надання корупційних послуг з їх недотримання.

З вище наведеного аналізу причин виникнення та поширення практик формування напівформальних правил та напівформальної корупції можна зробити висновок, що дані явища мають спільну причину їх виникнення: наявність широких дискреційних повноважень чиновників. Дійсно, без широких дискреційних повноважень, чиновник вищого рангу буде неспроможний змусити своїх підлеглих дотримуватися їх вимог. Так само й чиновник меншого рангу не зможе змушувати своїх клієнтів дотримуватися вимог напівформальних правил встановлених керівництвом (чи навпаки надавати їм можливість не дотримуватися цих правил) без наявності у нього достатніх дискреційних повноважень. Тобто, мінімізація дискреційних повноважень чиновників всіх рівнів ієрархічної структури бюрократичного апарату може суттєво мінімізувати ризики виникнення обох зазначених негативних явищ.

Проте практична реалізація подібного заходу попередження поширення напівформальних правил та напівформальної корупції є надзвичайно складним з точки зору їх практичної реалізації [26, 27]. Адже зазначений захід вимагає від розробників формальних правил передбачити всі можливі випадки з якими може зіткнутися кожний чиновник з розгалуженої ієрархічної структури бюрократичного апарату країни та встановити для нього чітку послідовність дій в кожному з цих випадків. Варто також зазначити, що окрім складнощів та значних витрат реалізації подібних формальних витрат, іншим недоліком зазначеного заходу буде зменшення гнучкості адміністративної системи країни, що в подальшому може призвести до її повної непрацездатності у непередбачених формальними правилами умовах. Таким чином, внаслідок зазначених причин, подібний захід попередження корупції є менш прийнятним ніж інші альтернативні заходи [28–30].

У випадку ж вибіркового обмеження дискреційних повноважень чиновників, результат буде залежати від того на якому саме рівні ієрархічної структури бюрократичного апарату відбуватиметься обмеження повноважень. Так, у випадку кардинального обмеження дискреційних повноважень чиновників найнижчого рівня, відбуватиметься

суттєве скорочення рівня напівформальної корупції, внаслідок позбавлення чиновників даного рівня можливості самостійно визначати ступінь дотримання клієнтами вимог напівформальних правил – головної причини виникнення корупції будь-якого типу. Проте, зазначені обмеження жодним чином не можуть вплинути на імовірність виникнення самих напівформальних правил.

Зовсім інші наслідки будуть спостерігатися у випадку обмеження дискреційних повноважень чиновників вищого рівня. В даному випадку, обмеження повноважень чиновників призведе як до зниження імовірності формування напівформальних правил, так й до зменшення рівня напівформальної корупції. Адже за відсутності широких дискреційних повноважень, чиновник вищого рівня якщо й сформує певні напівформальні правила, то він все одно буде неспроможний змусити своїх підлеглих дотримуватися їх норм, адже єдиним механізмом застосування санкцій до порушників даних правил є надання негативної оцінки роботи порушника в рамках наданих йому повноважень.

Висновки. Таким чином можна зробити наступні висновки.

По-перше, поширення як корупції, так й напівформальних правил обумовлено дією одного спільного чинника: широких дискреційних повноважень наданих чиновнику чинними формальними правилами.

По-друге, зловживання чиновниками напівформальними правилами для надання корупційних послуг не позначається на ефективності цих правил, що обумовлено низьким рівнем витрат вимірювання для чиновника-ініціатора їх прийняття та можливістю швидкого застосування санкцій до їх порушників. В даному випадку експлуатація напівформальних правил призводить скоріше до перерозподілу тягаря виконання напівформальних правил між клієнтами корумпованих чиновників.

По-третє, головною особливістю експлуатації напівформальних правил для надання корупційних послуг є те, що можливості чиновника надавати відповідні послуги залежить, на відміну від інших проявів корупції, від двох головних чинників: наявності дискреційних повноважень та наявності резервів для виконання вимог відповідних напівформальних правил.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Zhao Z., Zhang Y., Huang T. Anti-corruption and firm-level green total factor productivity. *Economics of Governance*. 2025. Vol. 26. P. 243–270. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10101-025-00329-z>
- Podobnik B., Zimmermann K.F., Medvidović L. Persistent corruption and parliamentary private-sector work experience. *Journal of Evolutionary Economics*. 2025. Vol. 35. P. 207–245. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00191-024-00884-4>

- Purnamasari P., Hartanto R., Susandy G. Enabling sustainability by detecting early warning signs of corruption in government institutions. *Discover Sustainability*. 2025. Vol. 6. P. 362. DOI: <https://doi.org/10.1007/s43621-025-01164-2>

- Corrado G., Corrado L., Marazzi F. Transparency reduces bribery by shaping beliefs in a public goods experiment with corruption opportunities. *Scientific Reports*. 2025. Vol. 15. P. 21165. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-025-05011-2>

- dos Santos E.G., Barrichello A., Morano R.S. How Do Entrepreneurship and Corruption Relate to Innovation and Competitiveness? *Journal of the Knowledge Economy*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13132-025-02618-8>

- Paranata A. A Systematic Literature Review of Anti-corruption Policy: A Future Research Agenda in Indonesia. *Public Organization Review*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11115-025-00847-8>

- Motoki F.Y.S., Mainardes E.W., Tejada, J. Corruption and Entrepreneurship in Developed and Emerging Economies. *Journal of the Knowledge Economy*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13132-025-02662-4>

- Sharma C., Mishra R.K. Do corruption and resource endowments curse jobs? Worldwide empirical evidence. *Economic Change and Restructuring*. 2025. Vol. 58. P. 61. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10644-025-09896-x>

- Iddrisu A.M. On the Relationship Between Corruption Perception and Tax Morale: Does Natural Resource Abundance Matter? *Comparative Economic Studies*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41294-025-00256-2>

- Nguyen T., Tran Q., Nguyen Thi Q. Local corruption and corporate risk-taking: new evidence from an emerging market. *Asian Journal of Business Ethics*. 2025. Vol. 14. P. 285–302. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13520-025-00238-8>

- Aryee R., Kanyoke E.A., Addey G.B. Public procurement corruption in developing countries context: a review and research agenda. *SN Social Sciences*. 2025. Vol. 5. P. 38. DOI: <https://doi.org/10.1007/s43545-025-01071-3>

- Phan A., Inouye T., Hayashi K. Corruption among small and medium firms in Vietnam: the glass half empty. *Asian Journal of Business Ethics*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13520-025-00243-x>

- Абрамов Ф.В. Напівформальні правила. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2016. № 27. С. 103–106.

- Абрамов Ф. В. Напівформальні правила як чинник динаміки ефективності формальних правил. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 3(03). С. 26–30.

- Абрамов Ф. В. Трансакційні витрати корупційної угоди. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Темат. вип. «Технічний прогрес і ефективність виробництва». 2005. № 1. С. 273–282.

- Дьомін Д. Г., Петропавловська В. П., Шепелева У. А. Невідповідність суспільної оцінки рівня корумпованості як чинник диспропорції соціально-

економічного розвитку країн світу. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва*: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 1–28 лютого 2022 р. Харків. нац. ун-т міського госп-ва ім. О. М. Бекетова, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана [та ін.]. Харків, 2022. С. 115–116.

17. Андреев О. М. Взаємозв'язок між рівнем корумпованості країни та обсягами прямих іноземних інвестицій. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва*: тези Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 1–28 лютого 2022 р. Харків. нац. ун-т міського госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2022. С. 198–200.

18. Кожеурова К. О. Корупція як соціально-економічне та моральне явище. *Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання в умовах COVID-19*: матеріали 10-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 листопада 2021 р. Харків, 2021. С. 114–116.

19. Король С. Застосування системи фінансового моніторингу, як складової антикорупційної стратегії. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 6 (15). С. 286–293.

20. Волоснікова Н.М., Максименко Я.А., Сержанов В.В., Абрамов Ф.В. Напів формальні правила, як чинник динаміки ефективності формальних правил фінансового моніторингу. *Бізнес Інформ*. 2023. № 1. С. 12–17.

21. Абрамов Ф. В. Чинники сталості умовно неефективних формальних правил. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» Збірник наукових праць. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва*. 2015. № 26. С. 125–131.

22. Гончар І. С. Чинники виникнення та поширення корупції в сфері охорони здоров'я. *Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання в умовах COVID-19*: матеріали 10-ї Міжнар. Наук.-практ. Конф., 18–19 листопада 2021 р. Харків, 2021. С. 60–64.

23. Гончар І. С. Корупція в сфері охорони здоров'я в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва*: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 1–28 лютого 2022 р. Харків. нац. ун-т міського госп-ва ім. О. М. Бекетова, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана [та ін.]. Харків, 2022. С. 90–92.

24. Андреев О. М., Андреева О. М. Мораторій на перевірку підприємств як захід антикорупційної політики. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: тези доп. 29-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2021, (18–20 травня 2021 р.): у 5 ч. Ч. 3. Харків: Планета-Прінт, 2021. С. 32.

25. Король С. Чинники інвестиційної привабливості країн з високим рівнем корумпованості. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 1 (10). С. 193–198.

26. Колеснікова Д. В. Попередження корупції: репресивні заходи чи інституційні реформи? *Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес*: матеріали міжнар. наук.-теорет. конф.

студ. і аспірантів, 14–15 квітня 2021 р. Харків, 2021. С. 301–302.

27. Андреев О. М., Андреева О. М. Корупційні транзакційні витрати та ефективність антикорупційної політики. *Актуальні питання розвитку світової економіки та міжнародного співробітництва*: тези Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 1–28 лютого 2022 р. Харків, 2022. С. 200–202.

28. Сухолов Е. Ефективність системи фінансового моніторингу у попередженні економічних злочинів. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 2 (11). С. 183–189.

29. Вишняков К. Протидія корупції в системі розподілу міжнародної допомоги. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. Вип. 2 (17). С. 72–78.

30. Хаванов А. Роль ефективного управління корупційними ризиками у забезпеченні економічної безпеки держави. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 2 (11). С. 270–274.

REFERENCES:

1. Zhao Z., Zhang Y., Huang T. (2025) Anti-corruption and firm-level green total factor productivity. *Economics of Governance*, vol. 26, pp. 243–270. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10101-025-00329-z>

2. Podobnik B., Zimmermann K.F., Medvidović L. (2025) Persistent corruption and parliamentary private-sector work experience. *Journal of Evolutionary Economics*, vol. 35, pp. 207–245. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00191-024-00884-4>

3. Purnamasari P., Hartanto R., Susandy G. (2025) Enabling sustainability by detecting early warning signs of corruption in government institutions. *Discover Sustainability*, vol. 6, p. 362. DOI: <https://doi.org/10.1007/s43621-025-01164-2>

4. Corrado G., Corrado L., Marazzi F. (2025) Transparency reduces bribery by shaping beliefs in a public goods experiment with corruption opportunities. *Scientific Reports*, vol. 15, 21165. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-025-05011-2>

5. dos Santos E.G., Barrichello A., Morano R.S. (2025) How Do Entrepreneurship and Corruption Relate to Innovation and Competitiveness? *Journal of the Knowledge Economy*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13132-025-02618-8>

6. Paranata A. (2025) A Systematic Literature Review of Anti-corruption Policy: A Future Research Agenda in Indonesia. *Public Organization Review*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11115-025-00847-8>

7. Motoki F.Y.S., Mainardes E.W., Tejada J. (2025) Corruption and Entrepreneurship in Developed and Emerging Economies. *Journal of the Knowledge Economy*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13132-025-02662-4>

8. Sharma C., Mishra R.K. (2025) Do corruption and resource endowments curse jobs? Worldwide empirical evidence. *Economic Change and Restructuring*, vol. 58, p. 61. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10644-025-09896-x>

9. Iddrisu A.M. (2025) On the Relationship Between Corruption Perception and Tax Morale: Does Natural Resource Abundance Matter? *Comparative Economic Studies*. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41294-025-00256-2>

10. Nguyen T., Tran Q., Nguyen Thi Q. (2025) Local corruption and corporate risk-taking: new evidence from an emerging market. *Asian Journal of Business Ethics*, vol. 14, pp. 285–302. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13520-025-00238-8>
11. Aryee R., Kanyoke E.A., Addey G.B. (2025) Public procurement corruption in developing countries context: a review and research agenda. *SN Social Sciences*, vol. 5, p. 38. DOI: <https://doi.org/10.1007/s43545-025-01071-3>
12. Phan A., Inouye T., Hayashi K. (2025) Corruption among small and medium firms in Vietnam: the glass half empty. *Asian Journal of Business Ethics*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13520-025-00243-x>
13. Abramov F.V. (2016) Napivformalnymy pravyla. [Semi-formal rules.] *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "Kharkivskyy politekhnichnyy instytut" (ekonomichni nauky)*, no 27, pp. 103–106.
14. Abramov F. V. (2022) Napivformalni pravyla yak chynnyk dynamiky efektyvnosti formal'nykh pravyl [Semi-formal rules as a factor in the dynamics of the effectiveness of formal rules]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 3(03), pp. 26–30.
15. Abramov F. V. (2005) Transaktsiini vytraty koruptsiinoi uhody [Transaction costs of a corrupt transaction]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "Kharkivskyy politekhnichnyy instytut". Thematic issue "Tekhnichnyi prohres i efektyvnist vyrobnytstva"*, no. 1, pp. 273–282.
16. Domin D.H., Petropavlovska V.P., Shepeleva U.A. (2022) Nevidpovidnist suspilnoyi otsinky rivnya korumpovanosti yak chynnyk dysproportsiyi sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku krayin svitu [Inconsistency of public assessment of the level of corruption as a factor of disproportion of socio-economic development of countries of the world]. *Aktualni pytannya rozvytku svitovoyi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva* : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf. (February 1–28, 2022). Kharkiv: Kharkiv. nats. un-t mis'koho hosp-va im. O. M. Beketova, Kharkiv. nats. un-t. im. V. N. Karazina, Kyiv. nats. ekonom. un-t. im. Vadyma Het'mana [ta in.], pp. 115–116.
17. Andreyev O. M. (2022) Vzayemozvyazok mizh rivnem korumpovanosti krayiny ta obsyahamy pryamykh inozemnykh investytsiy [The relationship between the level of corruption in a country and the volume of direct foreign investments]. *Aktualni pytannya rozvytku svitovoyi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva* : tezy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf. (February 1–28, 2022). Kharkiv. nats. un-t mis'koho hosp-va im. O. M. Beketova. Kharkiv, pp. 198–200.
18. Kozheurova K. O. (2021) Koruptsiya yak sotsial'no-ekonomichne ta moral'ne yavyshche [Corruption as a socio-economic and moral phenomenon]. *Informatsiyno-analitychne zabezpechennya upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoyu derzhavy, rehionu, sub'yektiv hospodaryuvannya v umovakh COVID-19: materialy 10-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (November 18–19, 2021)*. Kharkiv, pp. 114–116.
19. Korol S. (2024) Zastosuvannya systemy finansovoho monitorynhu, yak skladovoyi antykoruptsiynoyi stratehiyi [Application of a financial monitoring system as a component of an anti-corruption strategy]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 6 (15), pp. 286–293.
20. Volosnikova N.M., Maksymenko Ya.A., Serzhanov V.V., Abramov F. V. (2023) Napiv formalni pravyla, yak chynnyk dynamiky efektyvnosti formal'nykh pravyl finansovoho monitorynhu [Semiformal rules as a factor in the dynamics of the effectiveness of formal financial monitoring rules]. *Biznes Inform*, no. 1, pp. 12–17.
21. Abramov F. V. (2015) Chynnyky stalosti umovno neefektyvnykh formalnykh pravyl [The factors of stability of conditionally inefficient formal rules]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "KhPI". Seriya "Tekhnichnyi prohres i efektyvnist vyrobnytstva"*, no. 26, pp. 125–131.
22. Honchar I. S. (2021) Chynnyky vynyknennya ta poshyrennya koruptsiyi v sferi okhorony zdorov'ya [Factors of the emergence and spread of corruption in the health sector]. *Informatsiyno-analitychne zabezpechennya upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoyu derzhavy, rehionu, sub'yektiv hospodaryuvannya v umovakh COVID-19: materialy 10-yi Mizhnar. Nauk.-prakt. Konf. (November 18–19, 2021)*. Kharkiv, pp. 60–64.
23. Honchar I. S. (2022) Koruptsiya v sferi okhorony zdorov'ya v umovakh pandemiyi COVID-19 [Corruption in the health sector in the context of the COVID-19 pandemic]. *Aktualni pytannya rozvytku svitovoyi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf. (February 1–28, 2022)*. Kharkiv. nats. un-t mis'koho hosp-va im. O. M. Beketova, Kharkiv. nats. un-t. i m. V. N. Karazina, Kyiv. nats. ekonom. un-t. im. Vadyma Het'mana [ta in.]. Kharkiv, pp. 90–92.
24. Andreyev O. M., Andreyeva O. M. (2021) Moratoriy na perevirku pidpryemstv yak zakhid antykoruptsiynoyi polityky [Moratorium on the inspection of enterprises as a measure of anti-corruption policy]. *Informatsiyni tekhnolohiyi: nauka, tekhnika, tekhnolohiya, osvita, zdorov'ya: tezy dop. 29-yi mizhnar. nauk.-prakt. konf. MicroCAD–2021 (May 18–20, 2021)*. Kharkiv, 32 p.
25. Korol S. (2024) Chynnyky investytsiynoyi pryvablyvosti krayin z vysokym rivnem korumpovanosti [Factors of investment attractiveness of countries with a high level of corruption]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 1 (10), pp. 193–198.
26. Kolyesnikova D. V. (2021) Poperedzhennya koruptsiyi: represyvni zakhody chy instyutsiyni reformy? [Prevention of corruption: repressive measures or institutional reforms?]. *Ukrayina i svit: humanitarno-tekhnichna elita ta sotsialnyy prohres: materialy mizhnar. nauk.-teoret. konf. stud. i aspirantiv (April 14–15, 2021)*. Kharkiv, pp. 301–302.
27. Andreyev O. M., Andreyeva O. M. (2022) Koruptsiyni transaktsiyni vytraty ta efektyvnist' antykoruptsiynoyi polityky [Corruption transaction costs and the effectiveness of anti-corruption policy]. *Aktualni pytannya rozvytku svitovoyi ekonomiky ta mizhnarodnoho spivrobitnytstva: tezy Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf. (February 1–28, 2022)*. Kharkiv, pp. 200–202.
28. Sukholov E. (2024) Efektyvnist systemy finansovoho monitorynhu poperedzhenie ekonomichnykh zlochyniv [The effectiveness of the financial monitoring system in the prevention of economic crimes]. *Tsyfrova*

ekonomika ta ekonomichna bezpeka, vol. 2 (11), pp. 183–189.

29. Vyshnyakov K. (2025) Protydiya koruptsiyi v systemi rozpodilu mizhnarodnoyi dopomohy [Counteracting corruption in the system of international aid distribution]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 2 (17), pp. 72–78.

30. Khavanov A. (2024) Rol efektyvnoho upravlinnya koruptsiynymy ryzykamy u zabezpechenni ekonomichnoyi bezpeky derzhavy [The role of effective corruption risk management in ensuring the economic security of the state]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 2 (11), pp. 270–274.